ԵՐԵՎԱՆԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ

ԻՐԱՎԱԳԻՏՈՒԹՅԱՆ ՖԱԿՈՒԼՏԵՏ

ԵՊՀ ԻՐԱՎԱԳԻՏՈՒԹՅԱՆ ՖԱԿՈՒԼՏԵՏԻ ՊՐՈՖԵՍՈՐԱԴԱՍԱԽՈՍԱԿԱՆ ԿԱԶՄԻ ԳԻՏԱԺՈՂՈՎԻ ՆՅՈՒԹԵՐԻ ԺՈՂՈՎԱԾՈՒ

2(2) 2018

Երևան - 2019

Հրատարակության է երաշխավորել
ԵՊՀ գիտական խորհուրդը

Գլխավոր խմբագիր՝
իրավ. գիտ. դոկտոր, պրոֆեսոր,
ՀՀ ԳԱԱ ակադեմիկոս Գ. Ս. Ղազինյան

Գլխավոր խմբագրի տեղակալներ՝
իրավ. գիտ. դոկտոր,
պրոֆեսոր Ա. Մ. Հայկյանց
իրավ. գիտ. թեկնածու,
դոցենտ Կ. Ա. Գևորգյան
Խմբագրակազմ՝
իրավ. գիտ. դոկտոր,
պրոֆեսոր Ա. Հ. Գաբուզյան
իրավ. գիտ. դոկտոր,
պրոֆեսոր Ս. Ա. Դիլբանդյան
իրավ. գիտ. դոկտոր,
պրոֆեսոր Ա. Գ. Վաղարշյան
իրավ. գիտ. դոկտոր,
պրոֆեսոր Վ. Վ. Հովհաննիսյան
իրավ. գիտ. դոկտոր,
պրոֆեսոր Վ. Վ. Ստեփանյան
իրավ. գիտ. դոկտոր,
պրոֆեսոր Վ. Դ. Ավետիսյան
իրավ. գիտ. թեկնածու,
դոցենտ Վ. Ն. Այվազյան

Հիմնադիր և հրատարակիչ՝
Երևանի պետական
համալսարան

Խմբագրության հասցեն՝ ՀՀ,
0025, Երևան, Ալեք
Մանուկյան 1, ԵՊՀ
իրավագիտության
ֆակուլտետ:
Հեռ.՝ (060) 71-02-43

Էլ. կայք՝ publications.ysu.am
publishing.ysu.am

Խմբագրությունը կարող է
հրապարակել նյութեր՝
համամիտ չլինելով
հեղինակների
տեսակետներին:

e-mail: law@ysu.am
Տպագրական 29 մամուլ:

Տպաքանակը՝ 100
Հանձնված է շարվածքի՝
15.01.2019
Հանձնված է տպագրության՝
02.05.2019

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

Արթուր Վաղարշյան
ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԵՎ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԳՈՐԾՈՆՆԵՐԻ ՀԱՐԱԲԵՐԱԿՑՈՒԹՅՈՒՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՌԱՋԻՆ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՀԻՄՆԱԴՐՄԱՆ ԳՈՐԾՈՒՄ..... 7
Ալվարդ Ալեքսանյան
ԳԱՐԵԳԻՆ ՆԺԴԵՀԻ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԻՐԱՎԱԿԱՆ ՀԱՅԱՑՔՆԵՐԸ .. 17
Կարեն Ամիրյան
ՊԵՏԱԿԱՆ ԻՇԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ԻՐԱՎԱԿԱՆ ՊԱՏԱՍԽԱՆԱՏՎՈՒԹՅԱՆ ԱՐԴՅՈՒՆԱՎԵՏՈՒԹՅԱՆ ԲԱՐՁՐԱՑՄԱՆ ՈՒՂԻՆԵՐԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆՈՒՄ 29
Հայկ Մարտիրոսյան
ՀԱՆՐԱՅԻՆ ԿԱՌԱՎԱՐՄԱՆ ՀԱՄԱԿԱՐԳԱՅԻՆ ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐՆԵՐԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆՈՒՄ... 41
Վիկտորյա Օհանյան
ՑԱՆԿԱԼԻ ՎԱՐՔԱԳԾԻ ԻՐԱՎԱԿԱՆ ԽԹԱՆՄԱՆ ՀԻՄՆԱՀԱՐՑԵՐԸ. ՓԱՓՈՒԿ ՈՒՂՂՈՐԴՄԱՆ ՏԵՍՈՒԹՅԱՆ (NUDGE THEORY) ԿԻՐԱՌՈՒԹՅՈՒՆԸ..... 49
Վարդան Այվազյան
ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՄԱԿԱՐԳԱՅԻՆ ՀԱԿԱՄԱՐՏՈՒԹՅՈՒՆԸ ՆՈՐ ԱՇԽԱՐՀԱԿԱՐԳԻ ՁԵՎԱՎՈՐՄԱՆ ԳՈՐԾԸՆԹԱՑՈՒՄ 65
Անահիտ Մանասյան
ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԿԱՅՈՒՆՈՒԹՅՈՒՆՆ ՈՒ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ՓՈՓՈԽՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՀԱՃԱԽԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆԸ ԱՐԴԻ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԻՐԱՎԱԿԱՆ ՄՏԱԾՈՂՈՒԹՅԱՆ ՀԱՄԱՏԵՔՍՏՈՒՄ 79

Սամվել Մուրադյան
ՀԱՐԿԱՅԻՆ ԻՐԱՎԱԽԱԽՏՈՒՄՆԵՐԻ ՀԱՄԱՐ ՊԱՏԱՍԽԱՆԱՏՎՈՒԹՅԱՆ ՄԻՋՈՑՆԵՐԸ ԵՎ ԴՐԱՆՑ ԿԻՐԱՌՄԱՆ ՎԱՐՈՒՅԹԸ 93
Գևորգ Դանիելյան
ԵՐԵԽԱՅԻ ԱՆՁՆԱԿԱՆ ՏՎՅԱԼՆԵՐԻ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹՅԱՆ ԱՐԴԻ ՀԻՄՆԱՀԱՐՑԵՐԸ 111
Կարեն Հակոբյան
ՊԱՏՇԱՃ ՎԱՐՉԱՐԱՐՈՒԹՅԱՆ ԻՐԱՎՈՒՆՔԻ ԱՐԺԵՔԸ 129
Հասմիկ Ենգոյան
ՀԱՐԿԱՅԻՆ ՄԱՐՄՆԻ ԿՈՂՄԻՑ ՎԵՐԱՀՍԿՎՈՂ ԵԿԱՄՈՒՏՆԵՐԻ ԳԾՈՎ ԺԱՄԿԵՏԱՆՑ ՊԱՐՏԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆԸ ՈՐՊԵՍ ԸՆԿԵՐՈՒԹՅԱՆԸ ՊԵՏԱԿԱՆ ԳՆՈՒՄՆԵՐԻՆ ՄԱՄՆԱԿՑԵԼՈՒ ԻՐԱՎՈՒՆՔԻՑ ԶՐԿԵԼՈՒ ՀԻՄՔ 141
Սայադ Բաղալյան
ՔԱՂԱՔԱՑԻԱԿԱՆ ՆԱԽԱՁԵՌՆՈՒԹՅԱՆ ԻՆՍՏԻՏՈՒՏԻ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԻՐԱՎԱԿԱՆ ԱՄՐԱԳՐՈՒՄԸ ԵՎ ԿԱՏԱՐԵԼԱԳՈՐԾՄԱՆ ՈՒՂԻՆԵՐԸ 150
Արսեն Հովհաննիսյան
ՀԱԿԱՄԱՐՑԱԿՑԱՅԻՆ ՀԱՄԱՁԱՅՆՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԱՐԳԵԼՄԱՆ ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆՈՒՄ 162
Արմենուհի Չիֆլիկյան
ՎԻՐԱՎՈՐԱՆՔԻ ՔԱՂԱՔԱՑԻԱԻՐԱՎԱԿԱՆ ԲՆՈՒԹԱԳԻՐԸ 176
Սոնա Թևանյան
ԷԼԵԿՏՐԱԷՆԵՐԳԻԱՆ ՈՐՊԵՍ ՔԱՂԱՔԱՑԻԱԿԱՆ ԻՐԱՎՈՒՆՔԻ ՕԲՅԵԿՏ 190
Վահե Հովհաննիսյան
ՎՆԱՍԻ ՀԱՏՈՒՑՈՒՄԸ ՈՐՊԵՍ ՈՂՋԱՄԻՏ ԺԱՄԿԵՏՈՒՄ ԳՈՐԾԻ ՔՆՆՈՒԹՅԱՆ ԻՐԱՎՈՒՆՔԻ ԽԱԽՏՄԱՆ ԲԱՑԱՍԱԿԱՆ ՀԵՏԵՎԱՆՔՆԵՐԻ ՎԵՐԱՑՄԱՆ ԵՎ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹՅԱՆ ԿԱՌՈՒՑԱԿԱՐԳ 203

Սերգեյ Մեղրյան
ԿԱՐԳԱԴՐՈՒԹՅԱՆ ՎԱՐՈՒՅԹԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՆՈՐ ՔԱՂԱՔԱՑԻԱԿԱՆ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ ՕՐԵՆՍԳՐՔՈՒՄ (ԳՈՐԾՈՂ ԿԱՐԳԱՎՈՐՈՒՄԸ ԵՎ ՀԻՄՆԱԿԱՆ ՓՈՓՈԽՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ) 216
Аида Искоян
ПРОБЛЕМЫ ПРАВОВОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ И ОХРАНЫ РАСТИТЕЛЬНОГО МИРА СЕНОКОСОВ И ПАСТБИЩ 238
Տիգրան Մարկոսյան
ՀԱՅՑԱՅԻՆ ՎԱՂԵՄՈՒԹՅԱՆ ԻՆՍՏԻՏՈՒՏԸ ԴԱՏԱՎԱՐԱԿԱՆ ԽՆԱՅՈՂՈՒԹՅԱՆ ՄԿԶԲՈՒՆՔԻ ՀԱՄԱՏԵՔՍՏՈՒՄ 250
Օլիմպիա Գեղամյան
ՈՌՈԳՄԱՆ ՀԱՄԱԿԱՐԳԻ ՄԱՍՆԱԿՑԱՅԻՆ ԿԱՌԱՎԱՐՄԱՆ ԻՆՍՏԻՏՈՒՏՆ ՈՒ ԱՌԿԱ ՈՐՈՇ ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐՆԵՐԸ ՀՀ-ՈՒՄ ... 262
Հեղինե Գրիգորյան
ԶՐՕԳՏԱԳՈՐԾՄԱՆ ԹՈՒՅԼՏՎՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԻՆՍՏԻՏՈՒՏԸ ՀՀ-ՈՒՄ. ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐՆԵՐ ԵՎ ԶԱՐԳԱՑՄԱՆ ՀԵՌԱՆԿԱՐՆԵՐ 276
Տիգրան Խաչիկյան
ՎԱՐՉԱԿԱՆ ԱԿՏԵՐԻ ԻՐԱՎԱՉԱՓՈՒԹՅԱՆ ԴԱՏԱԿԱՆ ԳՆԱՀԱՏՈՒՄԸ ԳՈՐԾԻ ՓԱՍՏԱԿԱՆ ՀԱՆԳԱՄԱՆՔՆԵՐԻ Ի ՊԱՇՏՈՆԵ ՊԱՐԶՄԱՆ ՄԿԶԲՈՒՆՔԻ ԻՐԱՑՄԱՆ ՀԱՄԱՏԵՔՍՏՈՒՄ 292
Աշխեն Ղարսլյան
ՎՃՌԱԲԵԿ ԲՈՂՈՔԱՐԿՄԱՆ ԳՈՐԾՆԱԿԱՆ ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐՆԵՐԸ ՀՀ ՔԱՂԱՔԱՑԻԱԿԱՆ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹՅՈՒՆՈՒՄ 302
Աննա Մարգարյան
ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ՄԻՋԱՎԱՅՐԻ ԱԶԴԵՑՈՒԹՅՈՒՆԸ ԱՆՉԱՓԱՀԱՍԻ ՀԱՆՑԱՎՈՐ ԿԱՄ ՇԵՂՎՈՂ ՎԱՐՔԱԳԾԻ ՁԵՎԱՎՈՐՄԱՆ ԳՈՐԾԸՆԹԱՑՈՒՄ 320

Աննա Վարդապետյան
ԲԼԱՆԿԵՏԱՅԻՆ ՆՈՐՄԵՐՈՎ ՀԱՆՑԱԳՈՐԾՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՈՐԱԿՄԱՆ ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐՆԵՐԸ..... 335
Ժենյա Ստեփանյան
ՀԱՆՑԱԳՈՐԾՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՌԵՑԻԴԻՎԻ ԵՎ ԴԱՏՎԱԾՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐԱԲԵՐԱԿՑՈՒԹՅԱՆ ՈՐՈՇ ՀԱՐՑԵՐ 352
Գոհար Հակոբյան
ԸՆՏԱՆԻՔՈՒՄ ԲՌՆՈՒԹՅԱՆ ԵՎ ԿԱՆԱՆՑ ԴԵՄ ԲՌՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՄԱՐ ՔՐԵԱԿԱՆ ՊԱՏԱՍԽԱՆԱՏՎՈՒԹՅԱՆ ԱՌԱՆՁԻՆ ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐՆԵՐԻ ՇՈՒՐՋ 370
Սամվել Դիլբանդյան
ՆԱԽԱՔՆՆՈՒԹՅԱՆ ՏՎՅԱԼՆԵՐԻ ՀՐԱՊԱՐԱԿՄԱՆ ԱՆԹՈՒՅԼԱՏՐԵԼԻՈՒԹՅՈՒՆԸ 386
Սերգեյ Մարաբյան
ՀԵՏԱԽՈՒԶՄԱՆ ՄԵՋ ԳՏՆՎՈՂ ՄԵՂԱԴՐՅԱԼԻՆ ՁԵՐԲԱԿԱԼԵԼԸ՝ ՈՐՊԵՍ ՀԵՌԱԿԱ (ՄԵՂԱԴՐՅԱԼԻ ԲԱՑԱԿԱՅՈՒԹՅԱՄԲ) ԿԱԼԱՆԱՎՈՐՄԱՆ ԱՅԼԸՆՏՐԱՆՔ ՀՀ ՔՐԵԱԿԱՆ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹՅՈՒՆՈՒՄ (ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՉԱՓԱՆԻՇՆԵՐԻ, ԳՈՐԾՈՂ ՕՐԵՆՍԴՐՈՒԹՅԱՆ ԵՎ ԴԱՏԱԿԱՆ ՊՐԱԿՏԻԿԱՅԻ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ԻՐԱՎԱԿԱՆ ՎԵՐԼՈՒԾՈՒԹՅՈՒՆ)..... 396
Վահե Ենգիբարյան
ՔՆՆՉԱԿԱՆ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԿՐԻՄԻՆԱԼԻՍՏԻԿԱԿԱՆ ԲՆՈՒԹԱԳԻՐԸ 415
Նելլի Աղաբաբյան
ԱՆՉԱՓԱՀԱՍ ՏՈՒԺՈՂՆԵՐԻ ԻՐԱՎՈՒՆՔՆԵՐԻ ԵՎ ՕՐԻՆԱԿԱՆ ՇԱՀԵՐԻ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԻՐԱՎԱԿԱՆ ԵՎ ՔՐԵԱԴԱՏԱՎԱՐԱԿԱՆ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹՅԱՆ ՈՐՈՇ ՀԻՄՆԱՀԱՐՑԵՐ 430
Արման Սարգսյան
ԵՎՐԱՍԻԱԿԱՆ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹՅԱՆ ԻՐԱՎԱՆՈՐՄԵՐԻ ԿԻՐԱՌՄԱՆ ԱՐԴԻ ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐՆԵՐ 454

ԵՐԵԽԱՅԻ ԱՆՁՆԱԿԱՆ ՏՎՅԱԼՆԵՐԻ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹՅԱՆ ԱՐԴԻ ՀԻՄՆԱՀԱՐՑԵՐԸ

Գևորգ Դանիելյան
ԵՊՀ սահմանադրական իրավունքի ամբիոնի
պրոֆեսոր, իրավ. գիտ. դոկտոր,
ՀՀ բարձրագույն դատական խորհրդի անդամ

Անձնական տվյալների պաշտպանության արդիականությունը, որպես կանոն, փոխկապակցվում է մարդու պատվի և արժանապատվության երաշխավորման, ինչպես նաև անձի կյանքի ու սեփականության նկատմամբ ոտնձգություններից պաշտպանվելու անհրաժեշտության հետ, սակայն, կարծում ենք, որ հիշյալ հիմնարար իրավունքն անմիջականորեն առնչվում է գրեթե բոլոր հիմնարար իրավունքների և ազատությունների երաշխավորման խնդրի հետ: Բոլոր դեպքերում արդի դարաշրջանում անձնական տվյալների պաշտպանությունը դադարել է սոսկ անձնական կյանքի անձեռնմխելիության գործոն համարվել: Վերլուծելով այս իրավունքի առնչությամբ տեսական դիրքորոշումների և օրենսդրության զարգացման միտումները՝ կարելի է փաստել, որ այդ իրավունքի պաշտպանության համատեքստում առանցքային նշանակություն է տրվում «անձնական տվյալ» եզրույթի հնարավորինս լայն իմաստով մեկնաբանությանը, մասնավորապես, այդ տվյալների ցանկի ընդլայնումը դիտարկվում է իբրև նշված իրավունքի պաշտպանության հիմնարար երաշխիք: Մեր համոզմամբ, այդպիսով, անտեսվում է այն, որ վերջին հաշվով խնդիրը բնավ «անձնական տվյալ» եզրույթի բովանդակության շարունակական ընդլայնումը չէ, արդի դարաշրջանում տեղի ունեցող գիտատեխնիկական նվաճումների իրական արդյունքները, երբ առաջին հայացքից որևէ էական տեղեկատվական բեռ չկրող տվյալը բավարար է լինում ողջ տեղեկատվությունն անարգել բացահայտելու համար, անտեսվում է նաև այն, որ անձնական տվյալների պաշտպանության իրավունքը երեխաների պարագայում ունի էական առանձնահատկություններ. այս և նմանաբնույթ այլ հարցադրումների առավել հանգամանորեն կանդրադառնանք ստորև:

Տեղեկատվության մշակման ու տարածման ժամանակակից տեխնոլոգիական նվաճումները, իրենց անվիճելի դրական դրսևորումներով հանդերձ, պարտադրել են ոչ միայն հանրային իշխանություններին վերանայելու փաստաթղթաշրջանառության և ընդհանրապես տեղեկատվության հետ առնչություն ունեցող գործառնությունների ողջ համակարգը[1], այլև լրջագույն խնդիրներ են առաջացրել մասնավոր անձանց համար, մարդու անձնական կյանքը անխուսափելիորեն արդեն զերծ է պաշտպանության ավանդական երաշխիքներից: Ինչպես և արձանագրվում է սոցիալ-տնտեսական ու քաղաքական կյանքի բոլոր ոլորտներում, տեխնոլոգիական առաջընթացը, բնականաբար, ուղեկցվում է մարդկանց կենցաղն առավել բարվոք դարձնելու, կենսապայմանները բարելավելու միտումով ու արդյունքներով, սակայն այդ ամենը բնավ չի բացառում նոր, նախկինում երբևէ իրեն զգացնել չտվող, նաև խիստ խոցելի տարաբնույթ ու անկանխատեսելի նոր հիմնախնդիրների առաջացումը:

Գիտության նվաճումները մարդու համար, այսպիսով, ունեն երկակի նշանակություն, ընդ որում՝ բացասական հետևանքները երբեմն այնքան նշանակալից են, որ տարակուսանք է ծագում դրանց կիրառման նպատակահարմարության առնչությամբ: Հաճախ այդ առթիվ ոչ թե պարզապես մտահոգություն է հայտնվում, այլ խորը տագնապ, մարդկությունն արդեն բացահայտ կոչեր է հնչեցնում, որպեսզի սոցիալական, տնտեսական խնդիրները լուծելիս անհարկի նախապատվությունը չտրվի գիտատեխնիկական այնպիսի նորարարությանը, որի արդյունքները դեռևս չափազանց խնդրահարույց են, չեն անցել նվազագույն փորձարարություն և այլն:

Անհրաժեշտ ենք համարում նկատել, որ անձնական տվյալների պաշտպանության խնդրով, հատկապես երբ խնդիրն առնչվում է տեղեկատվական տեխնոլոգիաների շահագործմանը, անթաքույց շահագրգռված է գործարար աշխարհը, որին առավելապես մտահո-

---

[1] Տե՛ս **М.А. Сергеевна,** Теоретико-правовой анализ зарубежного законодательства о защите персональных данных в сфере трудовых отношений // Вопросы безопасности, 2016, № 3, էջ 90, DOI: 10.7256/2409-7543.2016.3.18915. URL: http://e-notabene.ru/nb/contents_2016_3.html:

գում են իր աշխատակիցների անձնական տվյալների միջոցով առևտրային գաղտնիք համարվող տվյալների բացահայտման վտանգը կանխելու խնդիրները: Վերջին հաշվով, անձնական տվյալների պաշտպանության միջազգային իրավական փաստաթղթերի ձևավորման գործընթացում միջազգային խոշոր առևտրային կազմակերպությունները դրսևորում են բացահայտ շահագրգռվածություն՝ ընդհուպ ձգտելով սահմանել անձնական տվյալների բացահայտման առանձին դեպքերի համար նյութական պատասխանատվության աննախադեպ բարձր չափեր: Բնորոշ է այն, որ ԵԽ 2016 թ. ապրիլի 27-ի «Անձնական տվյալների մշակման, այդ տվյալների ազատ շրջանառության առնչությամբ ֆիզիկական անձանց պաշտպանության, ինչպես նաև թիվ 95/46/ԵԽ կանոնակարգն ուժը կորցրած ճանաչելու մասին» թիվ 2016/679 Կանոնակարգի[1] մշակման աշխատանքները, ինչն արձանագրված է հենց այդ փաստաթղթի վերաբերյալ առանձին պարզաբանումներում[2], իրականացվել են մի շարք խոշոր գործարարների անմիջական աջակցությամբ, այդ թվում՝ ֆինանսական: Հավելենք, որ տեղեկատվական տեխնոլոգիաների շահագործմամբ զբաղվող գործարարներին խիստ մտահոգում է նաև իրենց հեղինակության, իրենց նկատմամբ վստահության հարցը, քանի որ ցանկացած եղանակով տեղեկատվության կորուստը նվազեցնում է հիշյալ ցուցանիշները:

Մարդու հիմնական իրավունքների տեսանկյունից միաժամանակ արժեքավոր են համարվում ինչպես տեղեկություններ ստանալու իրավունքը (Սահմանադրության 51-րդ հոդված), այնպես էլ անձնական տվյալների պաշտպանությունը (Սահմանադրության 34-րդ հոդված): Մյուս կողմից, չպետք է անտեսել, որ այս իրավունքները կամա թե ակամա գործնականում հայտնվում են ակնհայտ մրցակցության մեջ, որպիսի պարագայում արդիական է դառնում այդպիսի մրցակցության պարագայում կոլիզիոն նորմերի մեկնաբանության ու կիրառման կանխատեսելի ու խելամիտ կանոնների համալիր մշակման անհրաժեշտությունը: Ընդ որում՝ պարզապես հնարավոր չէ ի սկզբանե պնդել, որ նախապատվությունը հարկ է

---

[1] Տե՛ս https://internetinstitute.ru/wp-content/uploads/2017/07/Telecom-Data-Retention-Leg-appendix2.pdf:

[2] Տե՛ս https://habr.com/company/digitalrightscenter/blog/344064/:

տալ այս կամ այն իրավունքին, քանի որ դրանցից յուրաքանչյուրն ունի բազում բաղադրիչներ և հնարավոր դրսևորումներ, որոնք անհրաժեշտ է համարժեք վերլուծել և գնահատել կոլիզիոն մեկնաբանության կանոններ մշակելիս:

Հավելենք, որ քննարկման համար առաջադրված խնդիրը բնավ չի սահմանափակվում զուտ տեսական ազդակներով. այդ իրավունքներից յուրաքանչյուրի սահմանափակման, երաշխավորման, իրացման հարթությամբ ծագող իրավահարաբերություններում հանրային իշխանության մարմնի կամ պաշտոնատար անձի ոչ համարժեք վարքագիծը միանշանակ դիտարկվում է որպես պատասխանատվություն առաջացնող հիմք: Նկատենք, որ Սահմանադրությամբ, որպես կանոն, հատուկ չի շեշտվում այս կամ այն իրավունքի պաշտպանության կամ իրացման համար իրավասու պաշտոնատար անձանց պատասխանատվության անհրաժեշտությունը. դա բխում է Սահմանադրությամբ ամրագրված անձի իրավունքների և ազատությունների պաշտպանության ու իրացման ոլորտում հանրային իշխանության սահմանադրական կարգավիճակի բուն էությունից: Մինչդեռ, օրինակ, տեղեկատվություն ստանալու իրավունքն ամրագրող սահմանադրական նորմում ընդգծված է հիշյալ պատասխանատվությունը. «Տեղեկություններ ստանալու կարգը, ինչպես նաև տեղեկություններ թաքցնելու կամ դրանց տրամադրումն անհիմն մերժելու համար պաշտոնատար անձանց պատասխանատվության հիմքերը սահմանված են օրենքով»: Ըստ էության, զուտ իրավաբանական տեխնիկայի կանոնների տեսանկյունից, այսպիսի իրավակարգավորումն արդարացված չէ, քանի որ, ինչպես արդեն նշվեց, անկախ այդ նորմից, պատասխանատվություն սահմանելը բխում է սահմանադրական իրավունքների և ազատությունների երաշխավորման ընդհանուր գաղափարից: Պարզապես նշված դեպքում դրա առկայությունը, թերևս, ընդգծում է որոշ իրավունքների խոցելիության բարձր աստիճանը և դրանք առավել պաշտպանված դարձնելու հավակնությունը, թեպետ սա ևս վիճահարույց է, քանի որ Սահմանադրությամբ ամրագրված են առավել առանցքային նշանակություն ունեցող հիմնարար իրավունքներ և ազատություններ (օրինակ՝ կյանքի իրավունքը, խոշտանգման, անմարդկային կամ նվաստացնող վերաբերմունքի կամ պատժի ար-

գելքը և այլն), որոնց պարագայում այդպիսի վերապահում ամրագրված չէ:

Մենք այս հոդվածում կանդրադառնանք վերը նշված զարգացումների համատեքստում մարդկությանն առավել մտահոգություն պատճառող՝ երեխաների անձնական տվյալների պաշտպանության հիմնախնդիրների իրավական ասպեկտներին: Մեր խորին համոզմամբ, տեղեկություններ ստանալու և անձնական տվյալների պաշտպանության սահմանադրական իրավունքների իրացման համատեքստում անտեսվում են երեխաների՝ որպես անվերապահորեն առավել խոցելի խավի օրինական շահերը, իսկ «երեխաների լավագույն շահեր» եզրույթն առավել հաճախ մեկնաբանվում է սոսկ իրավիճակային օրենսդրական նախաձեռնությունները յուրովի հիմնավորելու նկատառումով:

Ընդհանրապես, երեխայի շահերն առաջնահերթ ուշադրության արժանացնելու սահմանադրական հիմնադրույթը (Սահմանադրության 37-րդ հոդված), մեր կարծիքով, դեռևս չի ընկալվել որպես երեխաների կարգավիճակի կանխորոշման, ինչպես նաև երեխաների իրավունքների պաշտպանության հիմնարար չափանիշ: Արդյունքում մենք ունենք իրավակարգավորման և իրավակիրառ մի համակարգ, որի համատեքստում այդպես էլ համարժեք չի արտացոլվել երեխայի շահերի առաջնահերթության գաղափարը: Մասնավորապես, գործող օրենսդրության և իրավակիրառ պրակտիկայի վերլուծությունը բերում է այն համոզման, որ բացակայում է միանշանակ պատասխանն այն հարցին, թե իրավական ինչ արժեքների հարաբերակցության համատեքստում է ընդգծվել հիշյալ առաջնահերթությունը, մասնավորապես երեխայի լավագույն շահերը գերակայո՞ւմ են նրա մյուս իրավունքներին, թե դրանք նշված որակը ձեռք են բերում այլոց իրավունքների հետ մրցակցության պարագայում: Նախապես նկատենք, որ մենք հակված են այն դիրքորոշմանը, որ շահերի առաջնահերթությունը, այո, ենթադրում է գերակայություն այլոց իրավունքների հետ մրցակցության համատեքստում:

Այս հարաբերակցությունը, ցավոք, անտեսված է նաև միջազգային կառույցների մի շարք բանաձևերում և հանձնարարականներում, որոնք հատկապես վերաբերում են գենդերային քաղաքականությանը և դրանով պայմանավորված, օրինակ, համասեռամոլներին ընտանիք կազմելու և երեխաներ որդեգրելու իրավունք վերա-

պահելուն: Խնդիրն այն է, որ, գրեթե առանց բացառության, երեխաների իրավունքները, նրանց լավագույն շահերը կամ չեն քննարկվում հիշյալ հարցադրումների առնչությամբ, կամ, մեր կարծիքով, քննարկվում են ոչ համարժեք: Այսպես՝ երեխաներ որդեգրելու իրավունք ունեցող ընտանիք կազմելու իրավունքն անմիջականորեն վերաբերում է այն երեխային, որին որդեգրում են և միջնորդավորված՝ նաև այն երեխաներին, որոնք դրա արդյունքում հայտնվում են իրենց համար ոչ այնքան ստանդարտ իրավիճակներում: Ողջ խնդիրն այն է, որ նույն միջազգային փորձագետների կողմից կատարված բազում հետազոտություններն անընկրա վկայում են այն մասին, որ այդպիսի ընտանիքներում մեծացած երեխաների մոտ հոգեկան շեղումներն անհամեմատ մեծ տոկոս են կազմում[1]: Ուստի այս փաստերի պարագայում երեխաների իրավունքների մեկուսի քննարկումն առնվազն իրավաչափ չէ:

Անձնական տվյալների պաշտպանության սահմանադրական հիմքերը բնավ նորույթ չեն, պարզապես ընդլայնվել է այդ իրավունքի բովանդակությունը: Որպեսզի անհարկի չանդրադառնանք զուտ խմբագրական մեծածավալ նրբություններին, նպատակահարմար ենք համարում նկատել միայն, որ դեռևս 1995 թ. Սահմանադրությամբ հիշյալ իրավունքը դիտարկվել է իբրև «անձնական և ընտանեկան կյանքը անօրինական միջամտություններից» պաշտպանելու իրավունք (20-րդ հոդված), այդ մոտեցումը պահպանվեց նաև 2005 թ. Սահմանադրության փոփոխություններով (23-րդ հոդված):

Նկատենք, որ կոնկրետ երեխայի իրավունքների մասին միջազգային իրավունքի աղբյուրներում ևս ավանդաբար անձնական տվյալների պաշտպանությունը սահմանափակվում է հիմնականում անձնական և ընտանեկան կյանքի վերաբերյալ տեղեկություններով. «Ոչ մի երեխա չպետք է ենթարկվի իր անձնական կյանքի, ընտանիքի կյանքի, բնակարանի կամ նամակագրության անձեռնմխելիության կամայական կամ ապօրինի միջամտության, կամ իր պատվի և հեղինակության նկատմամբ ապօրինի ոտնձգության» («Երեխայի իրավունքների մասին» 1989 թ. նոյեմբերի 20-ի Եվրոպական կոնվենցիայի 16-րդ հոդված): Թերևս, տվյալ դեպքում ներառված է նամակագրության անձեռնմխելիությունը, սակայն դա էութ-

[1] Տե՛ս, օրինակ, http://topnews.mediamall.am/?id=79447:

յամբ այլ իրավունք է և, բոլոր դեպքերում, երաշխավորված որպես սահմանադրական ինքնուրույն հիմնական իրավունք (մասնավորապես, այն Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 33-րդ հոդվածով ամրագրված է որպես հաղորդակցության ազատություն և գաղտնիություն): Միաժամանակ, միջազգային այդ և մյուս փաստաթղթերում բացահայտված է անձնական տվյալների պաշտպանության գերխնդիրը՝ պատվի և հեղինակության նկատմամբ ոտնձգության բացառումը: Վերջին հաշվով, անձնական տվյալների պաշտպանությունն անմիջականորեն առնչվում է անձի պատվի և արժանապատվության անձեռնմխելիության հետ, պարզապես երեխաների պարագայում չենք կարող անտեսել, որ նրանք առավել խոցելի են, առավել դյուրին են ենթարկվում հոգեկան ազդեցության:

Ինչ խոսք, անձնական տվյալների համատեքստում առանցքային նշանակություն ունեն հատկապես անձնական և ընտանեկան կյանքին վերաբերող տեղեկությունները, սակայն դրանցով բնավ չի սահմանափակվում «անձնական տվյալ» եզրույթի բովանդակությունը, իսկ մյուս բաղադրիչների պաշտպանության հիմքերն ու ընթացակարգերը չեն կարող նույնական լինել անձնական և ընտանեկան կյանքին վերաբերող տեղեկությունների համար նախատեսված իրավական ռեժիմի հետ: Բացի այդ, չեն կարող նույնական լինել նաև կոնկրետ երեխաների անձնական տվյալների պաշտպանության իրավական հիմքերը, ինչին կանդրադառնանք ստորև:

Այս նկատառումով, թերևս, ողջունելի էր Արդարադատության նախարարության անձնական տվյալների պաշտպանության գործակալության կողմից մշակված և 2017 թ. շրջանառության մեջ դրված «Երեխաների անձնական տվյալների պաշտպանության մասին» ուղեցույցը[1]: Պարզապես այդ ուղեցույցն առավելապես կիրառական նշանակություն ունի, որի հիմքում սոսկ գործող օրենսդրությունն է, դրանում հստակեցված են բացառապես գործող օրենսդրության նորմերի բովանդակությունը, դրանց կիրառման փուլում քննարկման ենթակա հնարավոր հարցադրումները և այլն: Մյուս կողմից, այդ փաստաթղթում ընդհանրապես քննարկման նյութ է դարձել անձնական տվյալների պաշտպանության ողջ իրա-

[1] Տե՛ս, օրինակ, http://moj.am/search/do/q/%D5%A1%D5%B6%D5AB:

վական համակարգը, մինչդեռ, ինչպես արդեն նկատեցինք, համընդհանուր նորմերը մեծ մասամբ կիրառելի չեն անչափահասների պարագայում: Միաժամանակ, մեր կարծիքով, այն ունի նաև որոշակի գիտագործնական ուղղվածություն, քանի որ դրանում առկա են իրավական կարգավորման վերաբերյալ որոշակի դատողություններ, միջազգային փորձի վերլուծություն, ինչպես նաև գործնական բնույթի ուսանելի խորհուրդներ:

Մեր համոզմամբ, երեխաների անձնական տվյալների պաշտպանության ողջ իրավական համակարգը ներկայումս ունի համալիր կազմակերպական ասպեկտներով բարելավման խիստ կարիք: Ընդ որում՝ այս անհրաժեշտությունն ընդգծված է քննարկման առարկա հիմնախնդրի վերաբերյալ իրավական հիմքերի էական վերանայումներով:

Այսպես, իրավական մտքի զարգացմանը զուգընթաց, հիշյալ իրավունքի բովանդակությունը միանգամայն իրավաչափորեն դարձավ առավել ընդգրկուն՝ ներառելով անձին վերաբերող նաև այնպիսի տվյալներ, որոնք անմիջականորեն չեն առնչվում մարդու անձնական կամ ընտանեկան կյանքին: Այս նկատառումով, նախ, Սահմանադրությամբ նախապատվությունը տրվեց «անձնական տվյալներ» համընդհանուր եզրույթի կիրառմանը, իսկ դրա բաղադրիչների սահմանումը վերապահվեց օրենսդրությանը: Ըստ այդմ էլ՝ անգամ մինչև Սահմանադրության 2015 թ. փոփոխությունների ընդունումը, դեռևս 2015 թ. մայիսի 18-ին ընդունված «Անձնական տվյալների պաշտպանության մասին» օրենքի 3-րդ հոդվածի 1-ին մասի 1-ին կետով տրվեց այդ եզրույթի օրենսդրական բնորոշումը. «... ֆիզիկական անձին վերաբերող ցանկացած տեղեկություն, որը թույլ է տալիս կամ կարող է թույլ տալ ուղղակի կամ անուղղակի կերպով նույնականացնել անձի ինքնությունը»: Ըստ էության, այսպիսի ժամանակագրական անհամապատասխանությունն այնքան էլ վիճահարույց չէ, եթե նկատի ունենանք, որ թեպետ 2005 թ. Սահմանադրության փոփոխությունների 23-րդ հոդվածով դարձյալ օգտագործվել էր նույնը եզրույթը՝ «անձնական և ընտանեկան կյանքի վերաբերյալ տեղեկություններ», սակայն դրան, թերևս, վերապահվել էր լայն բովանդակություն. «... այլ տեղեկություններ, քան նախատեսված են օրենքով»:

Անդրադառնալով անձնական տվյալների պաշտպանության հիմնական՝ «Անձնական տվյալների պաշտպանության մասին» օրենքի (այսուհետև՝ Օրենք) հետազոտության առարկա հիմնադրույթների վերլուծությանը՝ նկատենք, որ դրանում առանձնակի իրավական կարգավորման նյութ չեն դարձել երեխաների անձնական տվյալների պաշտպանության առանձնահատուկ նրբությունները: Բնորոշ է այն, որ Օրենքի միայն մեկ նորմ է նվիրված այդ խնդրի իրավական ասպեկտին. «Տվյալների սուբյեկտի անգործունակության կամ սահմանափակ գործունակության կամ մինչև 16 տարեկան անչափահաս լինելու դեպքում նրա անձնական տվյալները մշակելու համար համաձայնություն է տալիս տվյալների սուբյեկտի օրինական ներկայացուցիչը» (9-րդ հոդվածի 9-րդ մաս):

Արտաքուստ կարող է վերը նշված իրավական կարգավորումը բավարար համարվել, քանզի վճռորոշ նշանակություն է տրվում օրինական ներկայացուցչի համաձայնությանը, սակայն ընդհանուր առմամբ թերի օրենսդրական կարգավորումների, ինչպես նաև խոցելի իրավական մշակույթի համատեքստում այսպիսի դրույթները խիստ հազվադեպ են ընկալվում և դիտարկվում իբրև հուսալի իրավական երաշխիքներ:

Նախ անհրաժեշտ ենք համարում նկատել, որ Օրենքի 1-ին հոդվածի 4-րդ մասով ամրագրված այն դրույթը, ըստ որի՝ կարող են այլ օրենքներով սահմանվել անձնական տվյալներ մշակելու, հսկողություն իրականացնելու առանձնահատկություններ, գրեթե չի գործում, իսկ բացառությունները վերաբերում են սոսկ որոշ իրավիճակային լուծումների: Բնորոշ է այն, որ Օրենքի 1-ին հոդվածի 5-րդ մասով[1] հետագայում ամրագրվեց, որ Օրենքով սահմանված անձնական տվյալների հրապարակում չի համարվում «Հայաստանի Հանրապետության պաշտպանության ժամանակ զինծառայողների կյանքին կամ առողջությանը պատճառված վնասների հատուցման մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի հիման վրա ստեղծված հիմնադրամի կողմից անձնական տեղեկություններ հրապարակելը:

---

[1] Այս մասը լրացվել է ««Անձնական տվյալների պաշտպանության մասին» ՀՀ օրենքում լրացումներ կատարելու մասին» ՀՀ օրենքով (15.12.16 ՀՕ-255-Ն):

Շարունակելով մեր դատողությունների տրամաբանությունը՝ նկատենք, որ օրինական ներկայացուցչի համաձայնությունը վճռորոշ փաստարկ համարելն աղերսներ ունի նաև երեխայի իրավունքների սահմանադրական հիմքերի հետ: Ընդհանրապես, օրինական ներկայացուցիչների վարքագծով երեխաների իրավունքները սահմանափակելը կամ կանխորոշելը բնորոշ է հայրենի օրենսդրությանը, այն դեռևս դիտարկվում է հուսալի իրավական երաշխիք, մինչդեռ անտեսվում է, որ երեխաների սահմանադրական կարգավիճակը բնավ այլ ուղղվածություն ունի և ամբողջությամբ կախվածության մեջ չի դրվում օրինական ներկայացուցիչների համաձայնության առկայությունից: Համաձայնության մասին իրավաչափ է խոսել սոսկ այն դեպքում, երբ դա հիմնավորապես անհրաժեշտ է երեխայի շահերի առաջնահերթ պաշտպանության, պատշաճ դաստիարակության և նույնաբնույթ այլ արժեքների հոգածության տեսանկյունից, սակայն նույն այդ համաձայնության շրջանակի անհարկի ընդլայնումը կարող է հանգեցնել իրավունքի չարաշահմանը:

Ընդ որում՝ իրավունքի չարաշահման երևույթը, կարծում ենք, հաճախ թելադրված է ոչ միայն օրենսդրության բացերով, այլև ընտանիքների սոցիալական խոցելի վիճակով: Այսպես՝ վերջին շրջանում պարբերաբար հեռուստաալիքներով հեռարձակվում են կարիքավոր ընտանիքներին առևտրային կազմակերպությունների կողմից ցուցաբերվող բարեգործության դրվագներ: Ինքնին բարեգործության երևույթը սոսկ դրվատանքի է արժանի, սակայն մտահոգողն այդպիսի դեպքերում ցուցադրվող տեսարաններն են, որոնց պարագայում երեխայի անձնական տվյալների պաշտպանության մասին խոսելը պարզապես հիմնազուրկ է: Ընդ որում՝ բարեգործություն իրականացնող ընկերությունները ոչ միայն չեն խորշում բացահայտ յուրովի գովազդել իրենց ձեռնարկատիրությունն ու արտադրվող ապրանքը, այլև հարցազրույցի են հրավիրում անգամ դեռահաս երեխաներին: Այս տեսարանները կարող են որոշ դեպքերում որևէ սոցիալական բացասական հետևանք չառաջացնել, սակայն որևէ մեկը չի կարող ժխտել, որ դրանք հղի են ծայրահեղ նյութական ծանր իրավիճակում հայտնված երեխաների՝ առանց այդ էլ խոցելի հոգեբանական ներաշխարհին անկանխատեսելի վտանգավոր դրսևորումների անմիջական թիրախ դարձնելու վտանգով: Իսկ մամուլում բազմիցս են բերվում օրինակներ, որ այդպիսի նկարա-

հանված բարեգործություններից հետո երեխաներն իրենց միջավայրում, ցավոք, դառնում են ծաղրի առարկա, խոցվում է նրանց արժանապատվությունը, իսկ նրանց ելույթների համար համաձայնություն տված ծնողները, բնականաբար, չէին էլ կարող պատկերացնել ու կանխատեսել այդպիսի տհաճ միջադեպերի հնարավորությունը[1]:

Թերևս, հենց այս նկատառումով մենք վերևում անդրադարձանք նաև իրավական մշակույթի խնդրին, քանզի անհրաժեշտ սոցիալ-հոգեբանական գիտելիքներ ու փորձ չունեցող ծնողի համար համաձայնություն տալն այնքան էլ անմեղ վարքագիծ չէ, այն կարող է լրջագույնս վտանգել իր առանց այդ էլ խոցելի ընտանեկան կյանքի անդորրը:

Ինչևէ, Սահմանադրության 37-րդ հոդվածի 1-ին մասի համաձայն, երեխան իրավունք ունի ազատ արտահայտելու իր կարծիքը, որը, երեխայի տարիքին և հասունության մակարդակին համապատասխան, հաշվի է առնվում իրեն վերաբերող հարցերում: Այս իրավունքի երաշխավորման հարցում, ինչպես արդեն նկատեցինք, հարկ է դրսևորել ծայրահեղ պատասխանատվություն, մասնավորապես, մի կողմից անհրաժեշտ է անվերապահորեն ելակետ չդիտարկել սոսկ օրինական ներկայացուցչի համաձայնության առկայությունը, մյուս կողմից՝ կարևորվում է մարդկանց իրավագիտակցության բարձրացման խնդրի լուծումը:

Ժամանակակից աշխարհում երեխաների անձնական տվյալների պաշտպանությունը խիստ արդիականություն է ձեռք բերել նաև համակարգչային ծրագրերի միջոցով նրանց կյանքի նկատմամբ ոտնձգություն նախաձեռնելու խիստ անհանգստացնող երևույթը կանխարգելելու տեսանկյունից: Արդեն իսկ մի շարք երկրներում արձանագրվել են դեպքեր, երբ երեխաները, գտնվելով այդպիսի ծրագրերի անմիջական ազդեցության տակ և գործելով դրանցում տրվող ցուցումներով, դիմել են ինքնասպանության[2]: Ընդ որում՝ այդ ծրագրերի ուղղակի նպատակը հենց երեխաներին ինքնասպանության հասցնելն է: Այս տագնապալից երևույթը, որը, թերևս, լայն տարածում է ստացել Ռուսաստանի Դաշնությունում,

---

[1] Տե՛ս, օրինակ, https://www.hrw.org/hy/report/2017/02/22/300330:

[2] Տե՛ս, օրինակ, http://ren.tv/novosti/2017-02-22/smertelnyy-igry-pochemu-umirayut-deti-geymery:

վկայում է այն մասին, որ սոցցանցերում հարկ է իրականացնել գործուն վերահսկողություն: Նկատենք, որ խոսքը բնավ խոսքի ազատության սահմանափակման մասին չէ, քանի որ տվյալ դեպքում կարգավորման առարկան ոչ թե խոսքի կամ արտահայտվելու ազատությունն է, այլ հստակ հանցավոր նպատակներ հետապնդող և երեխաներին ինքնասպանության դրդող ծրագրեր կիրարկելը:

Երեխաների անձնական տվյալների պաշտպանության առանձնահատկությունների հաշվառմամբ ստորև ներկայացնում ենք մեր որոշ ամփոփիչ նկատառումները վերը նշված հարցադրումներին լուծումներ առաջադրելու կտրվածքով:

- Երեխաների իրավունքների առանցքը կազմում են նրանց լավագույն շահերը, դրանք ոչ միայն կանխորոշում են երեխաների իրավունքների շրջանակը, դրանց երաշխիքների ողջ համակարգը, այլև որոշակիորեն կանխատեսում են նրանց հետ փոխհարաբերվող այլ անձանց, այդ թվում՝ ծնողների և այլ օրինական ներկայացուցիչների իրավունքների սահմանափակման հիմքերը: Նույն կերպ երեխաների լավագույն շահերը կանխորոշում են հանրային իշխանության մարմինների և պաշտոնատար անձանց գործառույթների բնույթը և լիազորությունների շրջանակը՝ երեխաների կարգավիճակի հետ կապված հարաբերություններում: Ընդ որում՝ ասվածը վերաբերում է ոչ միայն գործադիր, այլև օրենսդիր իշխանության մարմիններին: Մասնավորապես, երեխաների իրավունքների, այդ թվում՝ նրանց անձնական տվյալների պաշտպանությանն առնչվող հարաբերությունները կարգավորելիս հարկ է ելակետ ընդունել ոչ միայն Սահմանադրությամբ և միջազգային իրավունքի աղբյուրներով ամրագրված սահմանափակումները, այլև երեխաների լավագույն շահերով ղեկավարվելու անհրաժեշտությունը: Միաժամանակ, հարկ է նկատել, որ երեխաների լավագույն շահերը՝ որպես զուտ իրավական չափանիշ, նախատեսում են առավել խիստ սահմանափակումներ, քան ամրագրված են վերը նշված իրավական ակտերով:

Ընդհանրապես, առաջադրելով «երեխայի լավագույն շահեր» եզրույթի տակ առանցքային նշանակություն ունեցող հիմնարար իրավունքներն ու ազատությունները ներառելու, ինչպես նաև այդ շահերն առաջնահերթ ուշադրության առարկա ճանաչելու դիրքորոշումը, գտնում ենք, որ երեխայի լավագույն շահերի առաջնահեր-

թության սահմանադրական գաղափարը նախ կոչված է որպես սկզբունք հանդիսանալու այն տեսանկյունից, որ ցանկացած իրավահարաբերությունում երեխայի իրավունքները պետք է գերակայեն այլոց իրավունքների նկատմամբ:

- Երեխաների անձնական տվյալների պաշտպանության և լավագույն շահերը հարգելու միջև հակասության դեպքում առավելապես նախապատվությունը պետք է տրվի լավագույն շահերին, իսկ այդ տվյալների շրջանառության առնչությամբ տրված համաձայնության գնահատումը հարկ է վերանայել: Անձնական տվյալների բացահայտման համար երեխայի օրինական ներկայացուցչի համաձայնությունը ստանալը հաճախ փոխկապակցվում է ժամանակային կորստի հետ, որի ընթացքում կարող է երեխայի առողջությանը պատճառվել անդառնալի վնաս: Բոլոր դեպքերում, անձնական տվյալները պետք է փոխանցվեն բացառապես այն անձանց, որոնք, ի պաշտոնե, պարտավոր են որոշակի անհետաձգելի աջակցություն ցուցաբերել երեխաներին: Օրինակ՝ հրատապ բուժօգնություն ցուցաբերող անձին հարկ է փոխանցել երեխայի առողջական վիճակի վերաբերյալ որևէ կառույցում սահմանված կարգով պահպանվող տվյալները: Նշված անձինք պարտավոր են այդ անձնական տվյալները զերծ պահել պատահական բացահայտումներից: Բացի դրանից՝ անհրաժեշտ է սահմանել այնպիսի ընթացակարգ, որի պարագայում հետագայում կբացառվի այդ տվյալների հասանելիությունը նաև նախկինում դրանց իրավաչափ կերպով տնօրինողների համար:

- Երեխաների անձնական տվյալներ մշակելու իրավասություն ունեցող պետական իրավասու մարմինները չպետք է բավարարվեն սոսկ մինչև 16 տարեկան երեխաների օրինական ներկայացուցիչների կողմից համաձայնության առկայության փաստով, նրանք պարտավոր են գնահատել նաև օրինական ներկայացուցիչների կողմից համաձայնություն տալու իրավաչափությունը և հարկ եղած դեպքում, անգամ օրինական ներկայացուցիչների կողմից տրված համաձայնության պարագայում, կանխել այնպիսի անձնական տվյալների բացահայտումը, որոնք կարող են իրենց գնահատմամբ վնաս պատճառել երեխայի շահերին: Խոսքը բնավ միայն այն դեպքերի մասին չէ, երբ օրինական ներկայացուցիչը միտումնավոր ցանկանում է տարածել երեխայի այնպիսի անձնական տվյալներ, որոնց

տարածումն առավելապես բխում է իր շահերից, այլ այնպիսի դեպքերի մասին է, երբ օրինական ներկայացուցիչը համաձայնություն տալիս չի կարողանում համարժեք գնահատել տվյալ իրավիճակը, հնարավոր բացասական հետևանքները և այլն:

Այսպիսով՝ օրինական ներկայացուցիչների համաձայնության իրավական արժեքի հիմքում սոսկ երեխաների և նրանց օրինական ներկայացուցիչների շահերի հակասությունը նկատի ունենալը բավարար չէ, քանի որ օրինական ներկայացուցիչների համաձայնությունը կարող է թելադրված լինել նաև այլ սուբյեկտիվ գործոններով, երբ ընդհանրապես բացակայում է շահերի հակասություն: Հավելենք, որ երեխայի անձնական տվյալները հրապարակելու պարագայում օրինական ներկայացուցչի համաձայնությունը չի կարող վճռորոշ համարվել իրավասու հանրային իշխանության մարմինների և դրանց պաշտոնյաների համար:

Կարծում ենք՝ համաձայնության առնչությամբ խնդիրը խելամտորեն է լուծված ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի նախագծում, որի 188-րդ հոդվածի 2-րդ մասի 3-րդ կետով շեշտադրումն արված է օբյեկտիվ գործոնի վրա, մասնավորապես, ըստ այդ իրավանորմի, արգելվում է նախաքննության տվյալների հրապարակումը, եթե դա կարող է «վտանգել վարույթի մասնակիցների կամ այլ անձանց իրավունքները կամ իրավաչափ շահերը»:

- Հարկ է առանց երեխայի կամ նրա օրինական ներկայացուցչի համաձայնության դեպքում երեխայի լավագույն շահերի հաշվառմամբ զանգվածային լրատվության միջոցներով հրապարակումներ իրականացնել միայն իրավասու մարմինների նախաձեռնությամբ: Մասնավորապես, իրավաչափ չեն այն դատողությունները, ըստ որոնց, օրինակ, կորած երեխայի որոնման գործընթացին աջակցելու նկատառումով կարելի է հրապարակել վերջինիս լուսանկարը և անձնական մյուս տվյալները: Կորած երեխայի տվյալների հրապարակումը չի կարող իրականացվել սիրողական մակարդակով, այն կարող է ակնկալվող արդյունավետություն ունենալ միայն իրավասու մարմինների պատասխանատու նախաձեռնության պարագայում: Չհամակարգված մասնավոր նախաձեռնությունները կարող են որոշ դեպքերում վնաս պատճառել և լրջագույնս խոչընդոտել օպերատիվ-հետախուզական գործունեությանը:

- Չենք կարող չանտեսել նաև այն, որ երեխաների անձնական տվյալների ապօրինի շրջանառությունը հաճախ տեղի է ունենում քրեական կամ վարչական պատասխանատվության համար նվազագույն տարիքի չհասած անչափահասների կողմից, նման երևույթը մեկ անգամ ևս հուշում է, որ անձնական տվյալների պաշտպանության հիմնական ուղղությունը ոչ այնքան այդպիսի տվյալների շրջանակի ընդլայնումն է, որքան դրանց պաշտպանության հուսալի, կանխարգելիչ գործիքների ներդրումը: Այս համատեքստում առաջարկվում է վերանայել անձնական տվյալների պաշտպանության սահմաններն այն անձի պարագայում, որը նախաձեռնում է հաղորդակցություն այլոց հետ: Մասնավորապես, այնքան էլ միանշանակ չէ, որ, օրինակ, բջջային հեռախոսով զանգահարելու դեպքում չեն նշվում զանգահարողի սպառիչ տվյալները՝ անունը, ազգանունը (էլ չենք խոսում այլ տիպի հեռախոսակապի մասին): Տեխնիկապես սա արդեն միանշանակ հնարավոր է, իսկ իրավունքների պաշտպանության տեսանկյունից՝ անհրաժեշտ: Բացի այդ, այս նորամուծության միջոցով հնարավոր կլինի մեղմել գաղտնի ձայնագրման հակումները:

- Հանրային շահերը ոչ մի պարագայում չեն կարող բավարար հիմք համարվել երեխաների իրավունքների սահմանափակման համար: Այս տեսանկյունից առաջարկվում է, օրինակ, վերանայել իրենց եկամուտների մասին հայտարարագիր ներկայացնող հանրային ծառայողների պարագայում նաև ընտանիքի անչափահաս անդամների վերաբերյալ համապատասխան տեղեկատվություն ներկայացնելը: Ի վերջո, խոսքը ոչ թե անչափահասներին սեփականության իրավունքով պատկանող եկամուտները կամ գույքը հայտարարագրերում չարտացոլելու, այլ անչափահասների անձի նույնականությունը բացահայտելուն առնչվող տվյալները չհրապարակելու մասին է:

- Հարկ է վերանայել երեխաների անձնական այնպիսի տվյալների մշակման պրակտիկան, որոնց բացահայտումը բացառապես վերապահված է անձի հայեցողությանը: Այսպես՝ անհրաժեշտ է բոլոր տեսակի հարցաթերթիկներից հանել երեխաների կրոնական համոզմունքների վերաբերյալ կետը (ի դեպ, սա վերաբերում է նաև չափահաս անձանց, որոնց պարագայում բացառություններ կարող են սահմանվել հանրային ծառայողների համար): Այս նկատառու-

մով անհիմն են այն մոտեցումները, որոնց համաձայն՝ երեխայի կրոնական պատկանելության վերաբերյալ տեղեկությունների մշակումը կարող է հիմնավորվել միայն դպրոցի բնույթով (կրոնական դպրոց) և վարչարարության նպատակով (օրինակ՝ կրոնական դասերին մասնակցությունը) և միայն այն չափով, որը խիստ անհրաժեշտ է հետապնդվող նպատակի համար[1]:

- Ուսումնական հաստատություններում առաջարկվում է հստակ սահմանել, որ դասարաններում, լսարաններում և նմանաբնույթ այլ տարածքներում կարող է կիրառվել միայն տեսահսկումը, իսկ ձայնահսկումը կարող է իրավաչափ համարվել բացառապես բաց դասերի և հրապարակային քննությունների ընթացքում:

- Հաշվի առնելով քննարկվող իրավունքի բազմաբնույթ հատկությունը, ազգային անվտանգության շահերը և ըստ այդմ էլ՝ իրավական կարգավորման բարդությունները, որոնք բացառում են ողջամիտ միասնական իրավական կարգավորումը, հարկ է օտարերկրացիների պարագայում անձնական տվյալների պաշտպանության իրավական հիմքերը կառուցել փոխադարձության սկզբունքով, ըստ որի՝ յուրաքանչյուր օտարերկրացու համար սահմանվում են նշված իրավունքի այնպիսի տարրեր, ինչպիսիք սահմանված են Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացիների համար այն պետության օրենսդրությամբ, որին պատկանում է տվյալ օտարերկրացին:

- Հարկ է այս ոլորտում վերահսկողություն իրականացնող իրավասու մարմիններին համարժեք իրավական կարգավիճակ վերապահել, ինչպես նաև զինել նշված ոլորտում խախտումների փաստերը լիարժեք բացահայտելուն պիտանի արդիական տեղեկատվական տեխնոլոգիաներով:

- Նպատակահարմար է մինչդատական վարույթ, ինչպես նաև օպերատիվ-հետախուզական գործունեություն իրականացնող մարմինների պաշտոնյաների համար մշակել անձնական տվյալների, ինչպես նաև երեխաների անձնական տվյալների պաշտպանության առանձնահատկությունների հաշվառմամբ գործելու մեթոդական ձեռնարկներ:

---

[1] Տե՛ս ՀՀ արդարադատության նախարարության անձնական տվյալների պաշտպանության գործակալության «Երեխաների անձնական տվյալների պաշտպանության մասին» ուղեցույց, Երևան, 2017 թ., էջ 11:

Վերը նշված և նմանաբնույթ այլ առաջարկությունները կյանքի կոչելու նկատառումով նպատակահարմար է վերանայել նաև անձնական տվյալների պաշտպանության մասին միջազգային իրավական փաստաթղթերը՝ հաշվի առնելով արդի գիտատեխնիկական նվաճումների արդյունքում տեղի ունեցած զարգացումները և ձևավորված պահանջները:

АКТУАЛЬНЫЕ ВОПРОСЫ ЗАЩИТЫ ПЕРСОНАЛЬНЫХ ДАННЫХ РЕБЕНКА

Геворг Даниелян
Профессор кафедры конституционного права ЕГУ,
доктор юридических наук,
член Высшего Судебного Совета

Автор статьи рассматривает особенности защиты персональных данных детей, а также вопросы, касающиеся совершенствования их правовой и организационной базы. В статье аргументируется, что институт защиты персональных данных детей не может отождествляться и основываться на одинаковых правовых критериях с институтом персональных данных совершеннолетних. Параллельно выявлена вся система нарушений базовых прав детей, являющаяся следствием подобного неуместного отождествления, а также наиболее существенные причины таких нарушений.

В результате комплексного исследования автором сделан ряд значимых выводов, направленных как на развитие доктрины по научно-практическим вопросам права в данной области, так и на совершенствование правовой культуры и законодательства.

ACTUAL ISSUES OF PROTECTION OF CHILD'S PERSONAL DATA

Gevorg Danielyan
Professor at YSU Chair of Constitutional Law
Doctor of Legal Sciences,
Member of Supreme Judicial Council

In the article examines specific aspects of the protection of the child`s personal data, improving of the respective legal and organizational framework.

The article comes to the conclusion that the institute for the protection of children's personal data does not match with the institution of the protection of adult`s personal data, and those two institutes cannot be based on the same legal criteria. As a consequence of such erroneous approach the entire system of violations of the child`s basic rights is revealed and the most serious causes of the violations are identified.

As a result of a comprehensive study the author brings forward a number of significant conclusions, aimed at both the development of the legal doctrine on scientific and practical issues of the law in this sphere, and the improvement of the legal culture and legislation.

Բանալի բառեր – *երեխայի անձնական տվյալներ, անձնական տվյալների պաշտպանություն, պատիվ և արժանապատվություն, անձնական տվյալների մշակում, անձնական տվյալների հրապարակում, անձնական տվյալների պաշտպանության գործակալություն:*

Ключевые слова: *персональные данные ребенка, защита персональных данных, честь и достоинство, обработка персональных данных, разглашение персональных данных, агентство по защите персональных данных.*

Key words: *child's personal data, protection of personal data, honor and dignity, personal data processing, disclosure of personal data, personal data protection agency.*